

Øygruppen Dry Tortugas ligger avsidesliggende til – 110 km vest for Key West, Florida – den sørligste byen i USA

FORT JEFFERSON

Garden Key, Dry Tortugas Nasjonalpark

Tekst: Gerald A Block

Illustrasjoner: Gerald A Block (foto), Eric Gaba (kart),
National Park Service (foto, kart)

Få mennesker kjenner til at den største murkonstruksjonen på den vestlige halvkule ligger på en avsidesliggende øy 110 km vest for Key West, Florida – den sørligste byen i USA. Befestningen ble murt opp på øya Garden Key i øygruppen Dry Tortugas. Målet var å beskytte den svært lukrative skipsfarten i området.

Til byggearbeidene medgikk det mer enn 16 millioner teglstein. Arbeidet pågikk i nesten 30 år, men anlegget ble aldri ferdigstilt og er aldri blitt benyttet i strid. I mange år lå øya øde og forlatt, mens elementene herjet. I dag, mer enn 165 år etter at byggingen startet i desember 1846, er området blitt nasjonalpark.

Gerald A Block er pensjonert oberst fra United States Air Force. Han er også utdannet bygningsingeniør.

Ved et besøk i Fort Jefferson for noen år tilbake ble han fascinert av anlegget spesielle historie – og av arkitekturen.

Befestningen har en hexagonal plan, med kortere vegger på to sider som tilpasning til øyas ovale form. Øya ligger på sandgrunn, og høyeste punkt er kun én meter over havet.

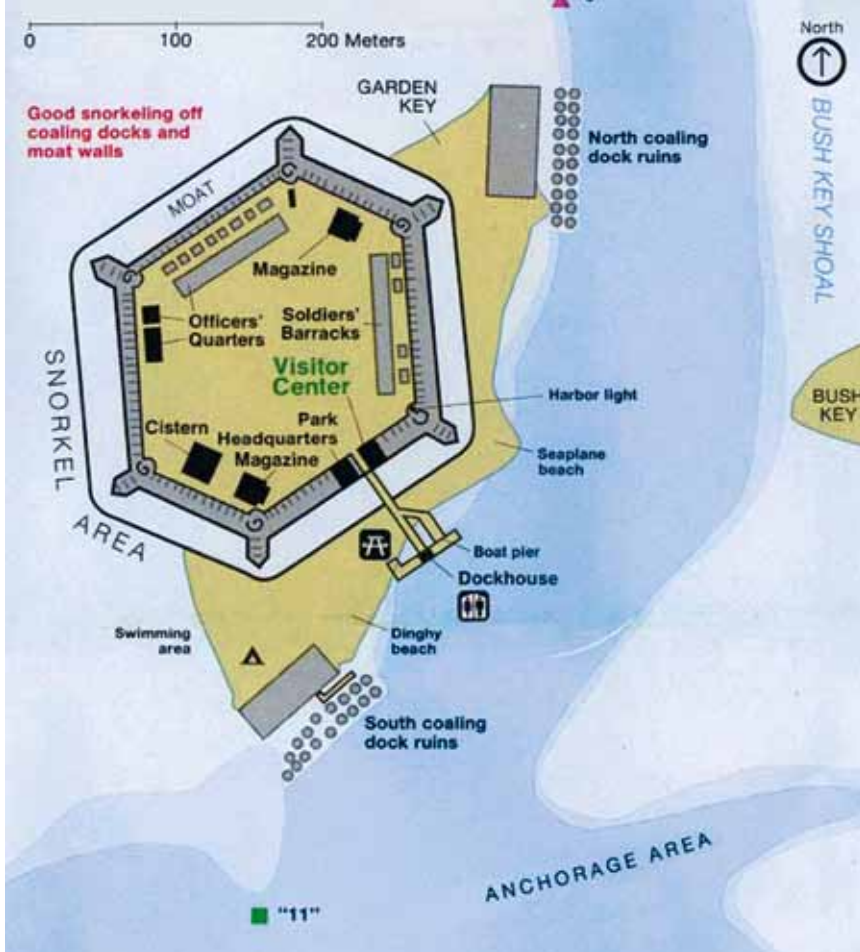
Disse syv små øyene – Dry Tortugas – er fabelaktig vakre. De ble oppdaget av europeerne for 500 år siden, men med unntak av fortet er de så å si uberørt av menneskelig aktivitet. Øygruppen er et ornitologisk paradys, et hekke- og rugeområde for tusenvis av sjøfugl og for store havskilpadder. Mengder av fargerike fiskeslag og koraller holder til i havet. Dry Tortugas fikk første del av navnet sitt fordi øyene mangler drikkevann. Tortugas er den spanske betegnelsen på hav-

skilpadder. De mange korallrevene er til stor fare for skipstrafikken, og det ligger utallige skipsvrak i området.

I sin tid var fortet kjent som Amerikas Gibraltar. Da befestningen ble anlagt, fantes det ingen våpen som bet på de tykke murene. Men da det riflede kanonløpet ble oppfunnet, ble situasjonen en annen. Skuddene fra slike kanoner kunne gjøre stor skade på forsvarsverkene. Fortet hadde dermed gått ut på dato og ble besluttet nedlagt.

Det ble brukt noe granitt, blant annet i trapper, overdekninger og enkelte arkitektoniske elementer. For øvrig er anlegget nesten utelukkende murt opp av teglstein som ble fraktet inn med skip. Leireforekomstene ved Pensacola i Florida var homogene og inneholdt lite sand. Teglverkene kunne dermed masseprodusere stein med svært høy kvalitet.

Teglsteinen ble transportert over Mexicogulfen og ut til øya. Under borgerkrigen (1861–1865) forble fortet under

Fort Jefferson ble bygget for å beskytte en av Nord-Amerikas viktigste dypvannshavner. Samtidig fikk USA en "fremskutt stilling" for skip som patruljerte Mexicogulfen og Floridastredet. Beliggenheten ved en av verdens travleste skipsleder gjorde at fortet var av stor militær betydning. Forbipasserende skip kunne lett unngå fortets kanoner, men de slapp ikke unna krigsskipene som var stasjonert her

Mennesker som flykter fra fattigdom og undertrykkelse risikerer livet for å nå friheten. De legger ut i primitive farkoster, uten navigasjonsutstyr. Ikke sjelden havner de på Garden Key

I denne store teglsteinsovn ble kanonkulene varmet opp, slik at man kunne avfyre rødgledende prosjektiler mot fiendens treskuter – såkalte hot shots

nordstatenes kommando. Da tilgangen på teglstein ble brutt som følge av krigshandlinger, måtte teglsteinen fraktes ned langs Atlanterhavskysten fra et teglverk i nord. Denne steinen ble produsert med en annen leire, og fikk dermed en annen fargenyans. Fargeforskjellen er godt synlig i veggene den dag i dag. Fortet har en hexagonal plan, med kortere vegger på to sider som tilpasning til øyas ovale form. Øyas høyeste punkt ligger kun én meter over havet. Det er ingen tvil om at konstruktører og murmestere la vekt på arkitektoniske kvaliteter i tillegg til de rent konstruktive og militærfaglige. Kanskje hadde de også underliggende motiver – for eksempel å gjøre inntrykk på andre nasjoner som forsøkte å skaffe seg innflytelse i Mexico-gulfen og Karibien.

I 1825 ble det bygget et fyr på Garden Key, slik at det skulle bli enklere å navigere mellom farlige rev og grunner i området

"Whoso entereth here leaveth all hope behind"

Bak fortets murer ble det murt opp en stor teglsteinsovn. Her ble kanonkulene varmet opp, slik at man kunne avfyre rødglødende prosjektiler mot fiendens treskuter. Disse glovarme kanonkulene ble kalt 'hot-shots' (en betegnelse som i våre dager brukes om en person med et lysende talent – og med tilsvarende selvfølelse). Kulene rullet sakte nedover et skrånplan inni ovnen, og ble deretter båret opp til kanonene.

For å holde kruttet tørt, ble det murt opp et kruttmagasin, et stort hvelv, som er meget tiltalende, arkitektonisk sett. På innsiden ble hvelvingen hvitmalt for å bedre lysforholdene for kanonmannskapene. Mye av hvitmalingen sitter godt den dag i dag.

I 1825 var det kun et fyr og en liten hytte på Garden Key. En sjøoffiser som

besøkte øya uttrykte tvil om hvorvidt øya ville kunne bære den enorme vekten av et fort. Hans tvil var berettiget: Fort Jefferson er bygget på sandgrunn og synker langsomt i havet.

Det var vanskelig å drive byggevirk-somhet såpass langt utenfor allfarvei, men dette var ikke det største problemet man sto overfor. Tropiske sykdommer drepte folk i hopetall, spesielt gjaldt dette gulfeber. Soldater og murere fra nord var særlig utsatt. Disse sykdom-mene var antagelig importert fra Havana. Først mange år senere ble det oppdaget at moskitoer var smittebærere. Øyene krydde av plagsomme insekter som gjorde tilværelsen vanskelig. Sengemidd var vanlig, og i den høye luftfuktigheten ble klær og matvarer raskt ødelagt av mugg og råte.

Dårlig ernæring har også forverret helseplagene for dem som jobbet på øya. Frisk frukt og grønnsaker var ikke tilgjengelig. Når maten ankom kjøkkenet var den ofte allerede skjemt. Magetrøbbel var vanlig. Men det var faktisk slavene, som ble brukt som håndlangere, som klarte seg best. De hadde vokst opp i tropisk klima og var mer motstandsdyktige mot denne type sykdommer.

Noe som ytterligere bidro til å forverre helsesituasjonen, var den forurensete vollgraven som omga fortet. Stanken fra det stillestående vannet gjorde livet på fortet svært ubehagelig. Kanskje var det derfor Fort Jefferson så sjelden ble inspisert eller besøkt av militære autoriteter?

Både under borgerkrigen og senere ble fortet brukt som fengsel. De fire som ble dømt for drapet på president Lincoln

Denne majestetiske buegangen er en av de lengste i sitt slag. Fortet har over 2.000 murte buer

Kruttmagasinet ble aldri ferdigstilt. Kruttet ble oppbevart under tak, men med den høye luftfuktigheten var det vanskelig å holde det helt tørt

Armeringskorrosjon i kombinasjon med forbigående orkaner har gjort stor skade på de ytre murene i årenes løp. Bare i 2005 ble Garden Key rammet av hele tre orkaner.

De ulike teglfargene bærer tydelig bud om at teglleverandøren ble byttet ut underveis.

sonet her. Soningsforholdene var svært dårlige. Cellene var varme og fuktige, og regnvann lekket inn gjennom taket. Det fortelles at over døren til en av fangekjellerne sto det skrevet: "Whoso entereth here leaveth all hope behind". Til sammen ble nærmere 2.400 fanger internert på Fort Jefferson.

Selv om deler av fortet slik det står i dag har store skader forårsaket av armeringskorrosjon og orkaner, er størstedelen forbausende intakt. Det pågår kontinuerlige reparasjonsarbeider der utrast teglstein renses og gjenbrukes. Lokal sand brukes i produksjonen av ny murmørtel.

I dag er Fort Jefferson en del av nasjonalparken Dry Tortugas, som er den minst besøkte av alle nasjonalparkene. Øya mangler turistfasiliteter, men fra Key West arrangeres det dagsturer med båt og sjøfly. Key West er et populært reisemål, og nærmere 80.000 turister drar årlig på ut til befestningen.

Om du skulle få lyst på et besøk, er vintermånedene å anbefale!

